

O‘SMIRLARDA AXBOROTNI PSIXOLOGIK XAVFSIZLIK MASALALARI

Djuxonova Noxida Xayotjonovna
Farg‘ona davlat universiteti
Psixologiya kafedrasida katta o‘qituvchisi (PhD)

Annotasiya: ushbu maqolada deyarli barcha davlatlar axborot soxasida tadrijiy rivojlanishi va turli xil tazyiqlar mavjud bo‘lgan sharoitlarda jahon hamjamiyati rivojlanishining muhim omili bo‘lib, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari hisoblanishidan, har qanday jamiyat o‘zining ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va boshqa axborotga bo‘lgan talab hamda ehtiyojini to‘liqroq qondirishga, bular barchasi axborot jarayonlarining globallashuvi bilan bog‘liq muammolar dolzarbligi borasidagi fikrlar ilgari surilgan

Kalit so‘zlar: axborot soxasi, jahon hamjamiyati, rivojlanish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy

Demokratik islohotlarni chuqurlashtirish insonlarning mavjud qoidalar asosida yashashi faoliyat ko‘rsatishini ta‘minlash juda muhim ahamiyatga ega bo‘lib, bu borada turli tomondan kelayotgan axborot ta‘sirleri uzluksiz o‘zining ta‘sirini ko‘rsatib turibdi. Insoniyat yangi axborot jamiyatiga qadam qo‘yar ekan axborot makonining mavjud tarzini axloqlashtirish xulq-atvoriga aylantirish borasida yangi imkoniyatlarni qidirishga intilmoqda. Ochiq axborot tahdidlaridan o‘quvchi o‘smirlarni ham himoya qilish dolzarb hisoblanib yangi imkoniyatlarni izlab topishga tadqiq qilishga undaydi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-2021 yillarda mamlakatni rivojlantirishning besh ustuvor yo‘nalishi Harakatlar strategiyasida “Jismoniy sog‘lom, ruhan va aqlan rivojlangan, mustaqil fikrlaydigan, Vatanga sodiq, qa‘tiy hayotiy nuqatai nazarga ega yoshlarni tarbiyalash” asosiy maqsad qilib olingan.

Yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirishda axborot psixologik xavfsizligini ta‘minlash yot g‘oyalarga qarshi kurashish uchun asos bo‘lib xizmat qilmoqda.

Axborot psixologik xavfsizlik nafaqat psixologiyada balki, pedagogika, sotsiologiya, falsafa, axloqshunoslik, madaniyatshunoslik, dinshunoslikda turlicha talqinda o‘rganilmoqda. Axborot-psixologik xavfsizlikni shakllantiruvchi muqaddas kitobimiz “Qur‘oni karimda” “hadis” ilmida, tarixiy manbalarda “Avesto”, qadimgi yozma yodgorliklar, ajdodlarimiz Kaykovus, Y.X.Hojib, A.Yassaviy, A.Farobiy, A.Beruniy, A.Navoiy, H. Koshifiy, B.Naqshband, tomondan yozib qoldirilgan ilmiy falsafiy asarlar, ta‘limotlarida o‘z aksini topgan.

Hozirgi vaqtda deyarli barcha davlatlar axborot soxasida tadrijiy rivojlanishi va turli xil tazyiqlar mavjud bo‘lgan sharoitlarda uning amal qilishi uchun shart-sharoitlar yaratish bo‘yicha faoliyatni kuchaytirdilar. SHuning uchun 21-asrni axborot texnologiyalari asri deb bejiz aytmayaptilar. Bu ma‘noda Akinavada 2000 yil 22 iyulda jahonning rivojlangan 8 mamlakati tomonidan imzolangan global axborot jamiyati xartiyasini eslash maqsadga muvofiqdir. Mazkur xartiya yangi asrga jahon hamjamiyati rivojlanishining muhim omili bo‘lib axborot-kommunikatsiya texnologiyalari hisoblanishidan yaqqol dalolat beradi. Ilmiy texnika taraqqiyoti insoniyat va jamiyat moddiy ehtiyojlarini qondirish uchun ulkan imkoniyatlar yaratdi. Yangi yuqori texnologiyalar jamiyat a‘zolari turmushini istalgan mahsulot bilan ta‘minlashga sanoat xizmat sohasini jadal rivojlantirish uchun shart-sharoit yaratish imkonini beradi. Axborot yaratish va tarqatish sohasida ham ilgari ko‘z ko‘rib quloq eshitmagan sur‘at va ko‘lamga erishildi.

Kishilar o‘rtasida xabar yetkazishni ta‘minlashga qobil hisoblash texnikasi, axborot aloqa tizimi, internet tizimi, shuningdek boshqa axborot texnologiyalari inson va jamiyat hayoti va faoliyatida axborotning ahamiyatini keskin oshirib yubordi. hozirgi kunda ijtimoiy-

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

texnikaviy rivojlanish bilan ijtimoiy-siyosiy rivojlanish o’rtasida mutanosiblik mavjud bo’lgan jamiyatgina har tomonlama uyg’un rivojlanishi mumkin. SHuning uchun har qanday jamiyat o’zining ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va boshqa axborotga bo’lgan talab hamda ehtiyojini to’liqroq qondirishga intiladi. Yuqorida aytib o’tilgandek, bugunga kelib ilmiy-texnikaviy, ishlab chiqarish, ijtimoiy rivojlanishning miqyosi mazkur sohalarda to’plangan va almashinayotgan axborotlar, ularning almashinish sur’ati va o’zlashtirilish tezligi bilan belgilanadi.

Globalashayotgan dunyoda axborot xalqlararo va davlatlararo munosabatlarda katta ahamiyat kasb etadi. Ya’ni u jahon hamjamiyati hayotida ham ijobiy, ham salbiy kuch sifatida namoyon bo’lishi mumkin. SHu ma’nodan texnikaviy-texnologik sohada katta imkoniyatga ega bo’lgan mamlakatlar qulay sharoitga ega bo’ladilar. mana shu ustunlik tufayli ular o’z shaxsiy manfaatlariga mos keluvchi qadriyatlarni, nuqtai-nazarlarni, g’oyalarni, fikrlarni ilgari surishlari mumkin va surmoqdalar ham. SHunga ko’ra ko’pgina davlatlarda globalashuvga qarshi harakatlar yuzaga kelmoqda, bular yagona jahon uyg’unlashgan axborot maydonini tuzishni rad etmoqdalar. Bu o’rinda shuni alohida ta’kidlash joizki, globalashuvga qarshi harakatning o’zi tobora global harakat tusini olmoqda. Zamonamizning o’ziga xos jihatlardan bo’lib, har qanday mahalliy hodisa yoki voqea zamonaviy axborot texnologiyalari tufayli global hodisa yoki voqeaga aylanmoqda. Masalan, 2000 yil 11 sentyabrda Nyu Yorkda yuz bergan voqea, Levant tuprog’idagi xarbiy harakatlar, Frantsiyadagi yoshlarning chiqishlari, u yoki bu mamlakatdagi saylovlar, avia halokat, tabiiy ofat, terrorchilik harakati va boshqa shunga o’xshash voqea va hodisalar buning yorqin dalili bo’ladi.

Jahon miqyosida kezib yuruvchi bunday axborotlar muayyan davlat manfaatlariga ta’sir etmay qolmaydi. Bu faqat shu axborot tarqaladigan alohida olingan bir mamlakatdagi ijtimoiy, siyosiy va jarayonlardan darak berishi bilangina emas, balki boshqa mamlakatlarning mazkur xabarlar haqida hech narsa aytilmagan auditoriyasi bularni o’z davlatidagi holatga qiyoslashi bilan ham mazkur mamlakat manfaatlariga ham ta’sir etadi. SHu sababli davlatlar, xukumatlar o’rtasida ayrim kelishmovchiliklar vaqti-vaqti bilan yuzaga chiqib turishi mumkin. Bunda kim haq yoki kim nohaq ekanligini aniqlash har doim ham oson bo’lavermaydi.

Bular barchasi axborot jarayonlarining globalashuvi bilan bog’liq muammolar dolzarbligini yana bir karra ta’kidlaydi. Ammo mazkur muammolar tufayli axborot ishlab chiqarish va tarqatish imkoniyatlari tengsizligi paydo bo’ladi. Bu ob’ektiv vaziyatni shunday deb qabul qilmoq kerak. Mamlakatlar bu boradagi o’z ustunliklarini shaxsiy manfaatlarida foydalanishlari boshqa gap. Mana shunday vaqtda munosabatlarda keskinlik yuzaga keladi, u ko’p hollarda axborot kurashiga yoki boshqayaa qilib aytganda psixologik urushga aylanib ketadi. Ochiq axborot tizimlarida axboriy-psixologik xavfsizlikni ta’minlash hozirgi kunning dolzarb talabidir. har bir davlat buning ustida bosh qotirmoqda. Bu jahondagi yangi geosiyosiy taqsimot, yangi mintaqaviy nizolarning yuzaga kelishi, millatchilik, shovinizm, din niqobidagi ekstremizm, ekologik halokatning tahdidi kuchayishi, spid, parranda gripi va boshqa yuqumli kasalliklarning tarqalishi bilan bog’liqdir.

Bugun mamlakatimiz yoshlari jahon bilan hamnafas bo’lishga intilayotgan barcha narsaga qiziqish bilan yondashuvga ega bo’lgan ularning ong-u shuuriga egalik qiluvchi yot g’oyalar kurashuviga guvoh bo’lib turibmiz. Yosh avlodni insonparvarlik, vatanga muhabbat ruhida tarbiyalash, sof islom tafakkuri negiziga asoslangan g’oyalar asosida tasdiqlashimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar.

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlar to‘plami.-2017.-6 (766)-son.
2. file:///C:/Users/user/Downloads/o-smirlarda-axborot-psixologik-xavfsizlikni-ta-minlashning-ijtimoiy-psixologik-imkoniyatlari.pdf
3. Umarov.B, Qodirov. U, Karimov.X. Ochiq axborot tizimlarida axborotpsixologik xavfsizlik:darslik. T., 2012.-239. b.)